

Am y ddogfen

Datganiad hawlfraint

Ynglŷn â'r arweiniad hwn

Datganiad hawlfraint

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ysgolion a lleoliadau meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael arian gan awdurdodau lleol
- ysgolion cynradd
- ysgolion uwchradd
- ysgolion pob oed
- ysgolion arbennig
- unedau cyfeirio disgyblion
- ysgolion annibynnol
- addysg bellach
- colegau arbenigol annibynnol
- dysgu oedolion yn y gymuned
- gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc
- addysg a hyfforddiant athrawon
- Cymraeg i oedolion
- dysgu yn y gwaith
- dysgu yn y sector cyfiawnder

Rydym hefyd:

- yn adrodd i Senedd Cymru ac yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Lywodraeth Cymru ac eraill
- yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu.

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor

Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg).

Ynglŷn â'r arweiniad hwn

Trosolwg

Mae ein harweiniad arolygu yn esbonio **Beth** rydym ni'n ei arolygu a **Sut** rydym ni'n arolygu. Fodd bynnag, rydym yn llunio **arweiniad atodol** hefyd i helpu arolygwyr i ystyried agweddau penodol ar addysg a hyfforddiant ymhellach.

Mae'r dogfennau arweiniad atodol yn amlinellu rhai egwyddorion, ystyriaethau ac adnoddau allweddol ar gyfer arolygwyr. Maent yn ymwneud â phob sector y mae Estyn yn ei arolygu, oni bai bod y dogfennau'n datgan eu bod ar gyfer sector penodol. Maent yn ymhelaethu ar agweddau penodol ar addysg/hyfforddiant (e.e. arolygu llythrennedd) neu ffyrdd o gynnal arolygiadau (e.e. defnyddio teithiau dysgu) neu drefniadau arolygu penodol (e.e. arweiniad ar arolygu ysgolion eglwysig).

Nid nod y dogfennau arweiniad atodol yw bod yn gynhwysfawr. Nid yw'n ofynnol i arolygwyr weithio trwyddynt yn drwyadl wrth ymdrin ag unrhyw agwedd benodol ar arolygiad. Fodd bynnag, gallent fod yn ddefnyddiol i arolygwyr wrth iddynt ymateb i gwestiynau penodol sy'n dod i'r amlwg yn ystod arolygiadau neu pan fyddant yn dymuno myfyrio neu ymchwilio ymhellach.

Gallai'r dogfennau arweiniad atodol helpu darparwyr i gael dealltwriaeth o drefniadau arolygu Estyn hefyd. Gallent fod yn ddefnyddiol i ddarparwyr hefyd o ran gwerthuso agweddau penodol ar eu darpariaeth eu hunain.

Mae ein gwaith arolygu wedi'i seilio ar yr egwyddorion canlynol:

- Bydd arolygwyr yn mynd ati i arolygu'n gadarnhaol, i sicrhau mai'r profiad dysgu proffesiynol gorau posibl fydd hwn ar gyfer y staff ym mhob darparwr
- Bydd arolygwyr yn arolygu ar sail dull sy'n cael ei arwain gan y dysgwr
- Bydd arolygwyr bob amser yn canolbwyntio'n gryf ar ansawdd yr addysgu a'r dysgu
- Bydd arolygwyr yn chwilio am arfer arloesol, graff
- Bydd arolygwyr yn teilwra gweithgareddau'r arolygiad yn unol â'r amgylchiadau ym mhob darparwr, i'r graddau ag y bo hynny'n bosibl
- Bydd arolygwyr yn hyblyg ac yn ymateb i ganfyddiadau sy'n dod i'r amlwg, ac yn defnyddio ystod gynyddol yr adnoddau a dulliau arolygu sydd ar gael
- Bydd arolygwyr yn ystyried popeth yn y fframwaith arolygu, ond byddant yn adrodd ar y cryfderau a'r gwendidau allweddol yn unig ym mhob darparwr

Arweiniad

Gwerthuso agweddau disgyblion at asesu ffurfiannol yn yr ystafell ddosbarth

Gwerthuso agweddau disgyblion at asesu ffurfiannol yn yr ystafell ddosbarth

Maes Arolygu 2: Lles ac agweddau at ddysgu.

- **pa mor dda y mae disgyblion yn deall adborth gan oedolion a'u cyfoedion, ac yn ymateb iddo**
- **pa mor effeithiol y mae disgyblion yn defnyddio adborth i symud eu dysgu ymlaen**

Bydd arolygwyr yn cynnal ystod o weithgareddau i gasglu tystiolaeth ar gyfer y meysydd hyn.

Gallai'r rhain gynnwys:

- teithiau dysgu
- sgysiau â disgyblion am eu gwaith
- arsylwadau dysgu
- craffu ar lyfrau a dysgu arall
- Dylai'r pwyslais fod ar werthuso pa mor dda y mae disgyblion yn deall eu rôl nhw yn y prosesau adborth, a beth mae angen iddynt ei wneud i elwa ar adborth a symud eu dysgu ymlaen.

Yn yr un modd ag y dylai arolygwyr ystyried agweddau disgyblion tuag at adborth gan athrawon ac oedolion eraill, dylent hefyd werthuso pa mor dda y mae disgyblion yn defnyddio ac yn ymateb i adborth o weithgareddau asesu gan gyfoedion a hunanasesu i wella eu dysgu.

Mae trafodaethau â disgyblion yn ffynhonnell dystiolaeth allweddol ar gyfer y meysydd hyn. Bydd hyn yn darparu cyfle i archwilio dealltwriaeth disgyblion o'u rôl yn y broses adborth. Wrth lunio barn ar hyn, mae'n bwysig i arolygwyr gadw mewn cof oedran a gallu'r disgyblion dan sylw.

Dylai arolygwyr ystyried:

- beth yw agwedd disgyblion at yr adborth a gânt?
- a yw disgyblion yn gwahodd adborth, ac a ydynt yn cael eu cymell ganddo?

- a yw disgyblion yn meddwl am adborth fel rhan gefnogol a buddiol o'r broses ddysgu?
- a yw disgyblion yn gallu esbonio beth maent yn ei wneud â'r adborth a gânt, a sut byddant yn gweithredu yn unol â'r adborth i wella eu gwaith?
- pa mor dda y mae disgyblion yn gwneud gwelliannau neu'n cymhwyso strategaethau newydd o ganlyniad i'r adborth a gânt?
- a oes diwylliant lle caiff camgymeriadau eu gwerthfawrogi fel cyfleoedd dysgu, a bod cyfaddef i beidio â deall rhywbeth yn dderbyniol?

Bydd tystiolaeth a gesglir o'r gwaith hwn hefyd yn helpu arolygwyr pan fyddant yn ystyried arferion asesu yn yr ystafell ddosbarth ym maes arolygu 3 (3.2 Addysgu ac asesu). Bydd yn helpu arolygwyr i gael amcan o ba mor dda y mae'r ysgol yn datblygu dealltwriaeth disgyblion o'u rôl yn y broses adborth wrth iddynt symud yn eu blaenau trwy'r ysgol. Nodir y rôl bwysig hon hefyd yn y canllawiau sy'n cyd-fynd â 'Cefnogi cynnydd dysgwyr: canllawiau asesu'[1] y Cwricwlwm i Gymru. Mae'n nodi mai rôl bwysig i ymarferwyr yw 'datblygu sgiliau dysgwyr o ran gwneud defnydd effeithiol o adborth i symud eu dysgu yn ei flaen'.

[1] ['Cefnogi cynnydd dysgwyr: canllawiau asesu'](#)

Maes Arolygu 3: 3.2 Addysgu ac asesu

Wrth werthuso ansawdd yr adborth gan athrawon ac ymarferwyr eraill, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae adborth llafar ac ysgrifenedig yn helpu disgyblion i wybod pa mor dda y maent yn gwneud a beth mae angen iddynt ei wneud i wella. Dylent werthuso effeithiolrwydd yr adborth a gaiff disgyblion am waith y maent wedi'i gwblhau ar-lein neu'n ddigidol.

Bydd arolygwyr yn ymgymryd ag ystod o weithgareddau i gasglu tystiolaeth ar gyfer y meysydd hyn. Gallai'r rhain gynnwys:

- trafodaethau ag athrawon ac oedolion eraill
- craffu ar ddogfennau ysgol
- teithiau dysgu
- sgysiau â disgyblion am eu gwaith
- arsylwadau o ddysgu
- craffu ar lyfrau a dysgu arall, yn cynnwys dysgu ar-lein a digidol

Wrth werthuso ansawdd yr adborth, dylai arolygwyr gofio bod yna ystod o ffactorau a all bennu ei effaith ar gynnydd disgyblion. O'r herwydd, dylai arolygwyr ystyried:

- a yw adborth yn addas ar gyfer oedran a gallu'r disgybl?
- a yw adborth yn glir, yn bersonol ac yn benodol?
- a yw'n canolbwyntio ar yr elfennau sy'n bwysig ac yn berthnasol?
- a yw'n glir ynglŷn â'r camau nesaf?
- a yw'n darparu arweiniad buddiol ar sut i wella? (h.y. nid dim ond yn dweud wrth ddisgyblion pan fyddant yn anghywir)
- a yw adborth wedi'i gysylltu'n fuddiol â bwriadau dysgu a/neu ddeilliannau arfaethedig?
- a yw adborth yn amserol, fel ei fod yn ddefnyddiol ar gyfer dysgu yn y dyfodol?
- a gaiff disgyblion gyfle digonol i drafod a/neu weithredu i ymateb i adborth? (D.S. mae'n annhebygol y bydd disgyblion yn elwa ar adborth oni bai eu bod yn cael amser priodol i ystyried ac ymateb)
- a oes tystiolaeth fod disgyblion yn cael cyfleoedd i fynd i'r afael â gwelliannau posibl yn ddiweddarach?

D.S. Nid oes angen i'r holl adborth gydymffurfio â phob un o'r meini prawf uchod i fod yn fuddiol.

Hefyd, bydd yn bwysig i arolygwyr ystyried:

- pa mor dda y mae athrawon ac oedolion eraill yn addysgu disgyblion am sut i ddefnyddio adborth, er enghraifft trwy hyfforddi a modelu?
- pa mor dda y mae athrawon yn helpu disgyblion i ddatblygu'r medrau hyn wrth iddynt symud trwy'r ysgol?
- a yw disgyblion yn cael adborth o ansawdd da ym mhob pwnc / disgyblaeth a maes dysgu?

Dylai arolygwyr ystyried:

- y graddau y mae athrawon yn datblygu meddwl a dealltwriaeth disgyblion trwy gwestiynu a monitro dysgu disgyblion yn fedrus
- pa mor effeithiol y mae athrawon ac ymarferwyr eraill yn ymateb i ddysgu disgyblion yn ystod gwersi a gweithgareddau, ac yn addasu eu dull yn unol â hynny

Wrth werthuso'r pwyntiau uchod, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda:

- y mae cwestiynau yn denu disgyblion tuag at ddealltwriaeth allweddol ac/neu yn cynyddu lefel yr her wrth i wersi fynd rhagddynt?
- y mae holi yn cynnwys yr holl ddisgyblion?
- y mae cwestiynau yn hyrwyddo meddwl, cyfiawnhau a rhesymu?
- y mae holi yn atgyfnerthu ac yn ailedrych ar fwriadau dysgu?
- y mae holi yn annog disgyblion i fyfyr a damcaniaethu?

- y mae'r athro yn creu awyrgylch o ymddiriedaeth lle caiff atebion, barnau a syniadau disgyblion eu gwerthfawrogi?
- y mae amgylchedd yr ystafell ddosbarth yn annog disgyblion i wrando ar ei gilydd, ac ymateb i'w gilydd, yn ogystal â'r athro?
- y mae athrawon yn annog disgyblion i ofyn cwestiynau, yn ogystal ag ymateb iddynt?
- y mae athrawon yn monitro dealltwriaeth disgyblion yn barhaus i sicrhau bod ganddynt ddealltwriaeth gywir o'u cynnydd yn ystod gwersi?
- y mae athrawon yn addasu dysgu i ymateb i gamsyniadau y maent yn eu nodi trwy holi a chraffu ar ddysgu wrth i'r wers, neu gyfres o wersi, fynd rhagddi neu rhagddynt?

Dylai arolygwyr ystyried:

pa mor llwyddiannus y mae athrawon yn darparu cyfleoedd perthnasol a phwrpasol i ddisgyblion asesu eu dysgu eu hunain, a dysgu eu cyfoedion

Wrth ystyried pa mor llwyddiannus y mae athrawon yn darparu cyfleoedd perthnasol a phwrpasol i ddisgyblion fyfyrion ar eu dysgu eu hunain a dysgu eu cyfoedion, dylai arolygwyr ystyried y cyfleoedd a gaiff disgyblion, ac effaith hyn ar eu dysgu.

Dylai arolygwyr ystyried:

- p'un a yw'r diben ar gyfer defnyddio asesu gan gyfoedion a hunanasesu yn glir ar gyfer disgyblion a staff
- p'un a oes gan yr ysgol arferion a ddeallir yn dda ar gyfer datblygu medrau disgyblion mewn gwerthuso eu dysgu eu hunain, a dysgu disgyblion eraill
- pa mor dda y mae athrawon ac oedolion eraill yn addysgu disgyblion ynglŷn â sut i asesu eu dysgu eu hunain a dysgu ei gilydd, er enghraifft trwy hyfforddi a modelu
- pa mor dda y mae athrawon yn monitro adborth i sicrhau bod disgyblion yn elwa ar gyngor defnyddiol, ac yn gallu gwneud cynnydd o ganlyniad
- pa mor dda y mae athrawon yn helpu disgyblion i wneud dewisiadau am sut maent yn symud eu dysgu eu hunain ymlaen

Wrth werthuso arferion, dylai arolygwyr ystyried p'un a yw'r meini prawf ar gyfer gwerthuso dysgu yn glir i alluogi disgyblion i gael dealltwriaeth dda o nodau eu gwaith, ac o beth mae'n ei olygu i'w gwblhau yn llwyddiannus. Gallai athrawon ddatblygu a rhannu'r meini prawf hyn, neu wrth i ddisgyblion ddatblygu, dylent gymryd rhan yn gynyddol mewn datblygu'r meini prawf eu hunain.

Dylai arolygwyr ystyried:

- pa mor dda y mae arferion asesu gan gyfoedion a / neu hunanasesu'r ysgol yn annog disgyblion i fyfyrion feirniadol ar eu dysgu a'u cynnydd eu hunain neu

ddisgyblion eraill

- pa mor effeithiol y mae disgyblion yn nodi cryfderau a meysydd i'w datblygu yn eu dysgu eu hunain ac yn nysgu disgyblion eraill
- pa mor dda y mae asesu gan gyfoedion yn helpu disgyblion i ddysgu oddi wrth ei gilydd
- pa mor dda y mae dealltwriaeth ac annibyniaeth disgyblion wrth asesu eu dysgu eu hunain, a dysgu eu cyfoedion, yn datblygu wrth iddynt wneud cynnydd